

NOTAT OM KOMMUNEDELSUTVALG OG NÆRDEMOKRATI

Formålet med dette notatet er å gi prosjektgruppa noe mer bakgrunnsinformasjon og innspill til den videre diskusjonen om hvordan man vil organisere lokal-/nærdemokratiet i Nye Stavanger. Notatet bygger i hovedsak på innholdet i Regjeringens Lokaldemokrativeileder (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).

1. Vedtatte føringer i Intensjonsavtale og Prinsippdokument

Diskusjonen om fremtidig organisering av lokal-/nærdemokratiet i Nye Stavanger tar sitt utgangspunkt i føringer i vedtatt intensjonsavtale og prinsippdokument.

a. Intensjonsavtalen:

- Lokaldemokratiet skal styrkes ved å flytte makt og myndighet til kommune-/bydelsutvalg.
- Finnøy og Rennesøy skal ha egne kommunedelsutvalg med 11 medlemmer.

b. Prinsippdokumentet:

- Nærhetsprinsippet legges til grunn for utvikling av lokaldemokratiet.
- Bydels-/kommunedelsutvalgene skal ha reelt ansvar for lokal planlegging og andre tjenester.
- By-/kommunedelene skal ikke ha driftsoppgaver, men involveres i utviklingen av tjenester som tilbys lokalt.
- Medlemmene oppnevnes av bystyret.
- By-/kommunedelene etableres på nytt og selvstendig grunnlag i den nye kommunen.

2. Lokaldemokrativeilederen

Regjeringen har fått utarbeidet en Lokaldemokrativeileder for å gi kommuner som slår seg sammen hjelp slik at de «*vurderer sin demokratiske praksis, og utvikler velfungerende demokratiske arenaer til beste for sine innbyggere.*» Innholdet i veilederen er disponert i tre hoveddeler:

- A. Kommunen som demokratisk institusjon
- B. Politisk organisering og politikernes rolle
- C. Kommunen og innbyggerne

Spørsmål om politisk organisering og valg av styringsmodeller er omhandlet i del B.

Spørsmål vedr. informasjon, kommunikasjon og bruker- og innbyggermedvirkning gjennom andre nærdemokratiordninger, er omtalt og drøftet i del C.

3. Kommunedelsutvalg

Temaet «Kommunedelsutvalg» omhandles i en egen artikkel i veilederen. Ifølge forfatterne (forskerne Asbjørn Røiseland, Toril Ringholm og Nils Aarsæther) er kommunedelsutvalg å forstå som en bestemt type lokalutvalg, dvs. «*organ som organiserer hele befolkninga i et område, og som arbeider på bredt grunnlag for å fremme den lokale befolkningens interesser.*» De poengterer at det i skjæringspunktet mellom kommune og innbyggerne kan ligge mange kreative og effektive løsninger på viktige lokale samfunnsutfordringer.

Lokalutvalg «nedenfra» som grendelag, velforeninger etc. kan ha formelle avtaler med en kommune, men er ikke lovmessig regulert. Slike nærdemokratiordninger er omtalt i del C i Lokaldemokrativeilederen. Kommunedelsutvalg er derimot hjemlet i og regulert gjennom Kommunelovens §12. Utvalget er derfor å betrakte som en del av kommunens formelle styringssystem og blir derfor omtalt i veilederens del B.

Noen hovedmomenter i artikkelen om Kommunedelsutvalg:

- a. Et mindretall av norske kommuner har erfaringer med kommunedelsutvalg som demokratisk ordning (ca. 25 % i år 2000), oftest i form av bydelsutvalgsorganisering i de største bykommunene.
- b. Kommuner som velger en lokaldemokratimodell med kommunedelsutvalg, har relativt stort handlingsrom når det gjelder å delegere oppgaver og ansvar. Kommunestyret bestemmer utvalgenes arbeidsoppgaver og kan delegere avgjørelsesmyndighet i «*saker som vedrører kommunedelen med mindre annet følger av lov.*» Handlingsrommet gir blant annet rom for at enkeltsaker som i dag er delegert til planutvalg etc., i prinsippet også kan delegeres til kommunedelsutvalg.
- c. Artikkelforfatterne hevder at kommunereformen kan aktualisere ny praksis når det gjelder kommunedelsutvalgenes organisering og oppgaver. Det kan for eksempel legges til rette for at tidligere kommuner etter kommunesammenslåing skal «*gjenoppstå som kommunedeler med kommunedelsutvalg som har en viss forvaltnings- og utviklingsmyndighet.*» Slike alternativ kan ifølge forskerne egne seg best «*der naturgitte forhold i form av avstand og topografi ligger til rette for det, for eksempel i tidligere selvstendige øykommuner.*»
- d. Kommunedelsutvalg kan ifølge artikkelen tillegges flere typer oppgaver:
  - Høringsorgan: Rett til å uttale seg om saker som gjelder by-/kommunedelen er den mest vanlige måten å bruke kommunedelsutvalgene på. Ordningen gir disse lokalutvalgene en relativt passiv og avventende demokratisk rolle.
  - Forvaltningsorgan: Kommunedelsutvalg kan innen bestemte avgrensede saksfelt få delegert myndighet til å fatte beslutninger som angår egen by-/kommunedel. Oslo har gått lengst og har mest erfaring med slik delegering til bydelsnivå.
  - Planleggingsorgan: Kommunedelsutvalget gis rett til, med hjemmel i Plan- og bygningsloven, å foreslå reguleringsplaner for sitt geografiske område og spille en rolle i avklaring av arealkonflikter. Det er så langt lite erfaring med å engasjere lokalutvalg aktivt i kommunale planprosesser.
  - Utviklingsorgan: Kommunedelsutvalget kan gis myndighet til å fordele budsjettmidler til lokalsamfunns- og næringsformål, for eksempel disponering av næringsfond eller tildeling av midler til å gjennomføre konkrete utviklingsprosjekter.
- e. Inndelingen av kommunedeler er oftest blitt bestemt med utgangspunkt i grenser basert på tradisjon og forhistorie. Forskerne utfordrer til fordomsfri vurdering av inndelingskriteriene og advarer mot uheldig og uhensiktsmessig sementering av gamle grenser. Samtidig løftes den lokale stedsidentiteten fram som en positiv faktor: «*På dette nivået har man muligheten til å lage en struktur som toner ned geografiske drakamper og fordelingskonflikter, og kan dra nytte av den energien som stedspatriotisme kan utløse.*»
- f. Medlemmer til kommunedelsutvalg kan velges både ved direkte valg, oppnevnes av kommunestyret eller velges gjennom en blanding av direkte og indirekte valg. Intensjonsavtalen har slått fast at ordningen i Nye Stavanger skal være oppnevning av kommune-/bystyret. Forskerne sier at «*jo mer kommunedelsutvalget er innvevd i kommunens formelle styringssystem, desto mer naturlig vil det være å bruke de politiske partiene som organiserende prinsipp i rekrutteringen.*»
- g. Kommunedelsutvalgenes funksjon vil avhenge av tilgang på administrative og faglige ressurser. Ressursbehovet er knyttet til to forhold. Avhengig av arbeidsoppgaver og delegert myndighet må det for det første settes av nok ressurser til å sikre kapasitet og kvalitet på saksforberedelse og gjennomføring av vedtak. For det andre er det behov for

ressurser på sentralt nivå i kommunen til å holde god og tett kontakt med kommunedelsutvalgene samlet sett. Forskerne poengterer nødvendigheten av å ha realistiske forventninger til behovet for lokal administrasjon og tildelte ressurser, samt å *«ta høyde for at disse tildelingene må vedvare over tid.»*

- h. Artikkelen nevner faren for at modell med kommunedelsutvalg kan medføre oppsplitting (NIMBY - «not in my backyard»-kultur) og svekke den politiske helhetsstyringen. For å motvirke dette kan de politiske partiene og fellesarenaer for alle kommunedelsutvalgene gjøre en positiv forskjell.

Forskerne poengterer at kommuner som slår seg sammen, bør tenke grundig gjennom om og eventuelt hvordan man vil organisere og bruke kommunedelsutvalg i en ny kommune. De fremhever som særlig viktig å ta utgangspunkt i hvordan lokalsamfunn og nærdemokrati har fungert fram til kommunesammenslåingen: *«Ved etablering av kommunedelsutvalg er det viktig å reflektere rundt hva som finnes fra før, og hvordan kommunedelsutvalg kan innpasses i dette. For eksempel er det ikke sikkert at alle deler av en kommune bør ha kommunedelsutvalg, og det kan tenkes at oppgavene til kommunedelsutvalg bør variere innenfor en og samme kommune.»*

Kilder:

- Regjeringens Lokaldemokrativeileder: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/Verktoy/lokaldemokrativeilederen/id2424152/>
- Nye Stavanger - Intensjonsavtale og Prinsippdokument